

УДК 657.471.1.011.27

Бонарев В.В.

Чернівецький національний університет

ім. Ю.Федьковича

СФЕРА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті описуються підходи різних авторів до розуміння поняття «сфера відповідальності». Запропоновано сфери відповідальності за місцями виникнення трансакційних витрат для організації обліку такого роду витрат на підприємстві.

Ключові слова: облік, сфера відповідальності, організація обліку, трансакційні витрати.

Бонарев В.В.

СФЕРА ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІИ УЧЕТА ТРАНСАКЦИОННЫХ ИЗДЕРЖЕК НА ПРЕДПРИЯТИИ

В статье описываются подходы различных авторов к пониманию понятия «сфера ответственности». Предложено сферы ответственности по местам возникновения трансакционных издержек для организации учета такого рода расходов на предприятии.

Ключевые слова: учет, сфера ответственности, организация учета, трансакционные издержки.

Bonarev V.

SCOPE OF RESPONSIBILITY AS THE BASIS OF ORGANIZATION ACCOUNTING TRANSACTION COSTS IN THE ENTERPRISE

This article describes the different approaches to the understanding of the authors of the concept of "the scope of responsibility". Proposed areas of responsibility on the location of the transaction costs for organization of accounting for such costs in the enterprise.

Keywords: accounting, the scope of responsibility, organization of accounting, transaction costs.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах господарюючі суб'єкти прагнуть отримувати своєчасну та

Бонарев В.В.

релевантну інформацію про витрати, оскільки витрати є підґрунтям до визначення собівартості. Це також стосується й інформації про трансакційні витрати, тому що ці витрати виникають на всіх етапах кругообороту і можуть займати майже третину всією сукупності витрат підприємства. До трансакційних витрат відносяться витрати, пов'язані із збиранням, накопиченням, обробкою та аналізом інформації про ринок, проведенням переговорів і прийняттям рішень, контролем та захистом виконання контрактів [1, с.77]. Достовірну та деталізовану інформацію про витрати, а також зокрема і про трансакційні витрати, можна отримувати тільки із виокремленням сфер відповідальності, що дозволить створити ефективну організацію обліку такого роду витрат, тому дана проблема є актуальною та перспективною для подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вітчизняні та зарубіжні науковці такі як Ф. Бутинець, С. Голов, Т. Карпова, М.Л. Нападовська, М.С. Пушкар, В. Панасюк, В. Сопко, Дж. Фостер, Ч.Т. Хорнгрен, М. Чумаченко, А. Яругова та ін. у своїх роботах звертаються до вивчення поняття «сфера відповідальності». Однак основним проблемним аспектом на сучасному етапі господарювання продовжує залишатись питання практичного впровадження даного поняття в системі обліку.

Цілі статті. Охарактеризувати поняття «сфера відповідальності», а також виокремити сфери відповідальності за місцями виникнення трансакційних витрат для створення раціональної організації обліку цих витрат на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Організацію обліку витрат необхідно здійснювати за допомогою децентралізації управлінського процесу, що дасть можливість виявляти ефективність діяльності кожного структурного підрозділу підприємства. Внутрішньофірмове управління вимагає адекватної інформації для кожного з рівнів менеджменту, а тому перспективною є не інтегрована система обліку минулого, а диференційована за ознакою задоволення потреб управлінського персоналу нижчого, середнього та вищого рівня [6, с.73]. Процес управління структурними відповідальними підрозділами забезпечує інформаційна база обліку, аналізу та контролю, що у сукупності формує систему сфери відповідальності господарюючого суб'єкта [4, с. 160].

Л. В. Нападівська зазначає, що «виділення в структурі підприємства сфери відповідальності дає змогу поєднувати централізоване керівництво з максимальною ініціативою менеджерів структурних підрозділів в інтересах досягнення спільної мети» [5, с. 470].

Виділення центрів витрат не становить особливих труднощів і може бути реалізовано на практиці, що стосується сфер відповідальності, то воно пов'язане з певними труднощами організаційного і методологічного характеру [6, с.260].

Ф.Ф. Бутинець розглядає сферу відповідальності як визначену частину господарської діяльності, певний сегмент діяльності підприємства, характерною рисою якого є встановлення відповідальності конкретної посадової особи за контроль та виконання певних показників [2]. Також С.Ф. Голов під сферою відповідальності розуміє певний сегмент діяльності підприємства, в межах якого встановлено персональну відповідальність менеджера за показниками діяльності, які він контролює, та за які несе відповідальність [3].

Ч.Т.Хорнгрен та Дж. Фостер розкривають сферу відповідальності як сегмент організації, відповідальні особи в якому підзвітні за певний об'єм роботи [10, с.110]. У свою чергу В.В. Сопко під поняттям «сфера відповідальності» виокремлює певну матеріально відповідальну особу, яка є відповідальною за окремі об'єкти обліку [9].

А.Л. Романчук висвітлює сферу відповідальності за витратами, як сегмент діяльності, в межах якої встановлено персональну відповідальність керівника за понесені витрати. Тобто встановлено відносини (відповідальність та обов'язки) між учасниками з врахуванням ієрархічного принципу [8]

Розглядаючи сутність сфер відповідальності, слід підкреслити основні моменти: недоцільно розглядати сферу відповідальності як структурний підрозділ, чи організаційну одиницю, оскільки відповідальною може бути людина, що контролює окремі види витрат у певному сегменті діяльності підприємства, а також доцільним є встановлення, по можливості, нормативних (бюджетних) мети та завдань для кожної сфери відповідальності [7, с.258].

Отже, узагальнюючи різні підходи до вивчення поняття, історії становлення та практичний розвиток, сферою відповідальності, на нашу думку, слід вважати відповідальність окремих осіб, зокрема менеджерів, за окремі види витрат. Такі особи наділені

повноваженнями з питань розпорядження, прийняття рішення, раціонального використання та звітування за ті види витрат, за які вони несуть безпосередню відповідальність.

Оскільки трансакційні витрати виникають у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем і на кожній ланці діяльності підприємства, тому ми виокремлюємо такі сфери відповідальності за місцями виникнення трансакційних витрат, як відділу постачання, виробництва та реалізації, а також маркетингового та юридичного відділу.

У відділі постачання сфера відповідальності має згрупувати трансакційні витрати пов'язані із пошуком інформації (пошук постачальників, підрядників), веденням переговорів, вимірюванням якості придбаних товарів та виправленням при цьому помилок, опортуністичної поведінки, пов'язаної із постачальниками та підрядниками. Сфера відповідальності відділу виробництва повинна звертати увагу на вимірювальні трансакційні витрати (витрати на лабораторний аналіз). У відділі реалізації сфера відповідальності повинна приділяти увагу таким трансакційним витратам, як витрати пошуку інформації (пошук покупців продукції), ведення переговорів із покупцями, а також витрати опортуністичної поведінки зі сторони покупців. Сфера відповідальності у відділі маркетингу має збирати інформацію про трансакційні витрати, які пов'язані із пошуком інформації (моніторинг ринку, ситуацію на ринку, дослідження потенційних конкурентів, витрат на рекламу та участь на виставках, ярмарках тощо). У юридичному відділі сфера відповідальності повинна звертати увагу на витрати, які носять трансакційний характер, а саме витрати ведення переговорів та укладання договорів, захисту прав власності та специфікації (захист прав у суді чи інших інстанціях), опортуністичної поведінки (витрати за дотриманням та контролем умов договору), а також витрати на захист від третіх осіб (витрати захисту від претензій держави, злочинних угруповань).

Висновки. Трансакційні витрати виникають в операційній, фінансовій, інвестиційній діяльності та в кругообігу господарських процесів, тому необхідність організувати облік трансакційних витрат за допомогою сфери відповідальності є доцільним. Це дозволить ефективно збирати інформацію про трансакційні витрати, аналізувати та оцінювати їх та своєчасно приймати рішення стосовно такого роду витрат. Тому, як наслідок, сприятиме здійсненню ефективного та гнучкого управлінського обліку трансакційних витрат.

1. Бонарев В.В. Трансакційні витрати як економічна категорія / В.В.Бонарев // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 8(29). – Ч.2. – Луцьк, 2011. – С.65–78.
2. Бутинець Ф.Ф., Давидюк Т.В., Канурна З.Ф., Малюга Н.М., Чижевська Л.В. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів / Ф.Ф.Бутинець, Т.В.Давидюк, З.Ф.Канурна, Н.М.Малюга, Л.В.Чижевська; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 3-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2005. – 480 с.
3. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник / С.Ф.Голов. – К.: Лібра, 2003. – 704с.
4. Дюкарева Х.Л.. Концептуальні основи побудови облікової системи центрів відповідальності суб’єктів господарювання / Х.Л.Дюкарева // Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 18.6. – Львів, 2008. – С.159–168.
5. Нападовська Л.В. Управлінський облік: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.В.Нападовська – К.: Книга, 2004. – 544с.
6. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів) [Текст]: Монографія. – Тернопіль, Карт–бланш, 2006. – 334с.
7. Романчук А.Л. Наукові засади побудови системи управління за сферами відповідальності на підприємствах промисловості будівельних матеріалів / А.Л.Романчук // Вісник Чернівецького торговельно–економічного інституту. Економічні науки. – Вип. IV. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2009. – С. 257–266.
8. Романчук А.Л. Сфери відповідальності та місця виникнення витрат: сутність та відмінності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/22_PNR_2012/Economics/7_114910.doc.htm
9. Сопко В.В. Бухгалтерський облік / В.В.Сопко – К.: КНЕУ, 1998. – 448 с.
10. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч.Т.Хорнгрен, Дж.Фостер; пер. с англ. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 416 с.